

ศึกษาการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

A Study of Community Development with Brahmavihara Dhamma of Community Leaders in Mueang District, Songkhla Province

1. วารุณี มงคลฤดี*, 2. พระครูบวรชัยวัฒน์

1. Warunee Mongkolrudee, 2. Phrakhrubowonchaiwat

1., 2. สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1., 2. Buddhist studies for Development, Mahamakut Buddhist University

*Corresponding Author E-mail: warunee1620@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน 2) ศึกษาหลักพรหมวิหารธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์การพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และหากผู้นำชุมชนได้นำหลักพรหมวิหารธรรม อันประกอบด้วยองค์ธรรมทั้ง 4 คือ เมตตา เป็นความรัก ความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข, กรุณา เป็นความสงสารคิดอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์, มุทิตา เป็นความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข, อุเบกขา เป็นการวางใจเป็นกลางอันดำรงอยู่ตามธรรมที่พิจารณาด้วยปัญญา ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้เป็นหลักธรรมประจำใจด้วยแล้ว ย่อมทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า และเกิดการพัฒนายิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จึงถือเป็นจุดชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาใน 3 ด้าน คือ การให้การศึกษาชุมชน ด้านการจัดระเบียบชุมชน และด้านการดำเนินงานตามกระบวนการชุมชนที่ผู้นำได้นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความสงบสุข มีคุณภาพและมีความเป็นอยู่ที่ดี เนื่องจากชุมชนจึงถือเป็นทุนทางสังคมที่เป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ และหากผู้นำชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมมาการพัฒนาชุมชนด้วยแล้ว สมาชิกในชุมชนย่อมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

คำสำคัญ: 1. การพัฒนาชุมชน; 2. หลักพรหมวิหารธรรม; 3. ผู้นำชุมชน

ABSTRACT

This research article aimed to: 1) Study concepts and theories about Community development of Community Leaders, 2) study the principles of Brahmavihara Dhamma in Theravada Buddhism, and 3) analyze community development with Brahmavihara Dhamma of

Community Leaders in Mueang District, Songkhla Province. The qualitative research study based on primary documents and secondary document, such as the Tripitaka, Commentary, textbooks, theories, and related research documents. Additionally, in-depth interviews with 12 key informants/people.

The research found that:

Concepts and theories about Community development of Community Leaders was important for developing quality human resources. And if Community Leaders adopt the principles of Brahmavihara Dhamma in Theravada Buddhism with the 4 Dharma elements: Metta was love goodwill with wanting others to be happy. Karuna was compassionate thoughts of wanting others to be free from suffering. Mudita was joy when seeing others happy. Upekkha was the neutral belief in living according to the Dhamma that was considered with wisdom. Let's use it as a moral principle as well, it will cause the community to progress and develop even more. Therefore, community development was based on the principles of Brahmavihara Dhamma of community leaders in Mueang district, Songkhla Province. Therefore, it was considered a measuring point that shows the well-being of community members. However, community leaders needs to be developed in 3 areas: community education, community organization and operations according to community processes, that community leaders have use in community development in order for the community to have peace, quality and good living. Because community was considered social capital that was the foundation for national development. And if community leaders apply the principles of Brahmavihara Dhamma to the development of the country, then community Members will live happily together, and effectively develop a good quality of life for people in the community.

Keywords: 1. Community development; 2. Brahmavihara Dhamma; 3. Community leaders

บทนำ

การพัฒนาชุมชนถือเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ที่นำไปสู่การกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางลงสู่ท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เพื่อมุ่งหวังให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาศักยภาพ และมีบทบาทต่อชุมชน โดยผู้นำชุมชนมีอำนาจในการดำเนินการและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ภายใต้ขอบเขตความรับผิดชอบในการบริหารงานของตนได้ ซึ่งองค์การสหประชาชาติ (United nation, 1955) ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการ รวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติ ทำให้ประชาชน สามารถอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ และเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2543) ได้กล่าวว่า การปกครองชุมชนเป็นการให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การปกครองตนเองโดยประชาชนในชุมชน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานของหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) ที่หมายถึง การที่รัฐมอบอำนาจการปกครองให้องค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่องค์กรส่วนกลางจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ โดยมีหลักการปกครองตามที่ได้กำหนดไว้ การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมี

ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา เข้าใจบทบาทหน้าที่ของการพัฒนาอย่างถ่องแท้ และนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนจึงนับเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน

สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ทำให้สังคมเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ยากจนและวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นหากผู้นำชุมชนได้น้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมาใช้ในการปกครองแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ หนึ่งในหลักธรรมนั้นคือหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์, (2551) กล่าวว่า หลักพรหมวิหารธรรม เป็นธรรมะสำหรับผู้ปกครอง หรือผู้บริหาร เป็นหลักธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดีที่ยิ่งใหญ่ มี 4 ประการ ได้แก่ 1). เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีอยากให้คนในชุมชนมีความสุข และคิดทำประโยชน์ต่อชุมชน 2). กรุณา คือ มีความสงสาร อยากให้คนในชุมชนพ้นทุกข์ และพยายามที่จะปลดปล่อยความยากเดือดร้อนของคนในชุมชน 3). มุทิตา คือ มีความยินดีเมื่อคนในชุมชนมีความสุข และพลอยยินดีด้วยเมื่อคนในชุมชนได้ดีมีสุขเจริญยิ่งขึ้นไป 4). อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นได้ด้วยปัญญา เป็นหลักปฏิบัติบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักประจำใจและกำกับความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติต่อคนในชุมชนโดยชอบ

หลักพรหมวิหารธรรมจึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่ชุมชนใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่ทำให้บุคคลในสังคมได้กระทำหน้าที่ต่อกันอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมายบ้านเมือง มีคุณค่าต่อการศึกษา การจัดระเบียบ และการบริหารจัดการงานตามกระบวนการของชุมชน ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันภายในชุมชน ช่วยลดปัญหาสังคม นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นอีกนั่นคือ ปัญหาการขาดความเชื่อมั่นในตัวผู้นำชุมชน ที่ทำให้ผู้นำไม่สามารถพัฒนาชุมชนได้เต็มศักยภาพที่มี เพราะคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ดังนั้น ผู้นำจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมประจำใจ หลักพรหมวิหารธรรมจึงช่วยพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจให้กับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา เข้าใจบทบาทหน้าที่ของการพัฒนาอย่างถ่องแท้ และนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงจะทำให้การพัฒนาเจริญก้าวหน้า และมีคุณธรรมในการดำเนินการ จึงจะทำให้ปัญหาดังกล่าวหมดสิ้นไปและผู้นำสามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ

ในปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาคน สังคม สุขปัญญา และสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการสร้างความสุขของครอบครัว และให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัวในการพัฒนา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และการแก้ไขปัญหาของชุมชน ตลอดจนการสร้างบรรทัดฐานที่ดีในสังคม ดังนั้นการกระจายอำนาจการบริหารงานพัฒนาสู่ท้องถิ่นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ภายใต้การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ และความรู้ ให้แก่ประชาชน เพื่อเพิ่มศักยภาพของประชาชนให้สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชนให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ซึ่งในยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท รวมถึงการมีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจก้าวหน้า และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักในการทำงาน เพื่อให้ประชาชนและองค์กรสามารถช่วยตนเอง และพึ่งพาตนเองในการพัฒนาได้

นอกจากนี้ สภาพสังคมปัจจุบันยังคงมีปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชนจนเป็นปัญหาสังคมนั่นคือ สภาพสังคมบริโภคนิยมที่ส่งผลให้บุคคลขาดคุณธรรมจริยธรรม จนเกิดการทำร้ายกัน แย่งชิงทรัพย์สิน ประพฤติผิดในกาม โกหกหลอกลวง และยาเสพติด อีกทั้งยังมีปัญหาที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นอีกนั่นคือ การแตกแยกและขาดความสามัคคีกันของคนในชุมชน ฉะนั้นการพัฒนาชุมชนที่ดีนั้นจะมีเพียงแต่ความรู้และความสามารถจะไม่เพียงพอ เพราะในสถานการณ์ปัจจุบันนี้สังคมกำลังเรียกหาคุณธรรมจริยธรรมจากผู้นำในการพัฒนาชุมชน หลักพรหมวิหารธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่ควรมีประจำใจ ให้เป็นคุณธรรมของผู้นำ หรือหัวหน้างานที่ปกครองหมู่คณะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง สามารถกำกับพฤติกรรมคนในองค์กร ในสังคม ให้เป็นไปโดยชอบธรรม ถูกต้องตามทำนองครองธรรมอย่างสม่ำเสมอ (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2528) ถือเป็นความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชุมชน เป็นการพัฒนาและปกครองเพื่อบังคับบัญชา ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม ส่วนการพัฒนาชุมชนจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้นๆ ให้สำเร็จลงได้ด้วยดี รวมทั้งสามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน อำเภอ และจังหวัดได้ด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ว่าผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมอย่างไร และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นกรณีศึกษาเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาชุมชนในอำเภออื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน
- 2) เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหารธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยใช้ศึกษาทางเอกสาร(Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึกตามขั้นตอนคือ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (First Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหารธรรมและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้น (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ตำรา ทฤษฎีงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารจากหนังสือต่างๆ รวมไปถึงเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชนนี้

ตลอดจนการใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In -Depth Interview)กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Information) ที่เกี่ยวข้อง สาเหตุที่เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะการศึกษครั้งนี้มุ่งสัมภาษณ์บุคคลที่มีประสบการณ์จริง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา(Descriptive Analysis) ตามวิธีอุปนัย (Inductive Method) และสรุปผลต่อไป

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยจำนวน 12 รูป/คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1 กลุ่มพระสงฆ์ 4 รูป/คน

1). พระครูวิสุทธิสุตคุณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เจ้าอาวาสวัดทุ่งหวังใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2). พระมหาศุภวัฒน์ ชุติมนโต ,ดร. รองเจ้าอาวาสวัดหัวป้อมใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3). พระมหาชัยวุฒิ ฐานุตตโม โกชนกุล เจ้าอาวาสวัดยางทอง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4). พระใบฎีกานิมิตร อาภทุโร รองเจ้าอาวาสวัดบางตาน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1.2 กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน ได้แก่

1). คุณสมชาย จันทระพิน รองนายกเทศมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2). ผศ.วันดี หนูสงค์ นายกพุทธสมาคมจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3). คุณรัตติยา แดงวิเชียร รองประธานชุมชนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4). คุณโรจนา ประแก้ว สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหวัง ประธานชุมชนวัดทุ่งหวังอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1.3 กลุ่มสมาชิกชุมชน (นักวิชาการ, ประชาชนชาวบ้าน ฯลฯ) จำนวน 4 คน ได้แก่

1). ดร.จินตวีร์พร แป้นแก้ว อาจารย์ 8 ภาควิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2). คุณฐานิต สุวรรณ เลขานุการคณะกรรมการชุมชนวัดศาลาหัวยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3). นางสาวปรีดา จันทจิตต์ สมาชิกชุมชนโรงเรียนพณิชยการ 4 อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (อดีตอาจารย์โรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา)

4). นางสาวกาญจนา ธรรมโชติ สมาชิกชุมชนเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา(อดีตอาจารย์โรงเรียนบ้านหัวคู้ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด)

2.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ข้อมูลที่จัดเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหารธรรม

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การเก็บข้อมูลภาคสนามที่ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลหลักที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการบันทึกข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการบันทึกเสียง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมเกิดจากการประมวลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการจัดลำดับตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาตามวิธีอุปนัย (Inductive Method) และสรุปผลต่อไป

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ผู้วิจัยพบว่าการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน การปกครองชุมชนจึงเป็นรูปแบบของการปกครองตนเอง (Local Self Government) เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมากกับแนวคิดและหลักการกระจายอำนาจในการพัฒนา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน ในการร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกันขององค์กร ในรูปแบบการกระจายอำนาจกับประชาชนในชุมชน บทบาทและ

คุณสมบัติของผู้นำชุมชนจึงต้องเป็นผู้ที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ อันเป็นความสามารถส่วนตัวของบุคคลผู้เป็นผู้นำชุมชน นำพาและจูงใจให้เพื่อนร่วมงานหรือผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคนช่วยทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีวิธีการสำคัญในการพัฒนาชุมชน 3 ประการ คือ ประการแรกคือ การให้การศึกษาแก่ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้ เพื่อความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ผู้เข้ารับการศึกษามีส่วนสำคัญที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงต้องมีแรงจูงใจที่ต้องการจะศึกษา ประการต่อมาคือ การจัดระเบียบชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนในชุมชน เช่น บุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม สร้างศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาชุมชนด้วยความเข้าใจอันดีต่อกันและกัน และประการสุดท้ายคือ การดำเนินงานตามกระบวนการของชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นไปตามขั้นตอน โดยทุกขั้นตอนจะต้องดำเนินการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย และการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนนั้นต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการในการนำไปใช้ ซึ่งวิธีการพัฒนาชุมชนที่วุ่นวายทำให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน พบว่าการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนาชุมชน ควรมาจากแนวคิดของประชาชนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนเท่านั้นที่จะรู้ปัญหาและวิธีแก้ไขของตนเองอย่างแท้จริง หน่วยการปกครองจึงจำเป็นต้องมีคนใน

2. จากการศึกษาหลักพรหมวิหารธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยพบว่าหลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นหลักของความรักความเมตตาที่คั่งอยู่บนฐานของ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำแต่ความดีทั้งปวง และการทำจิตให้บริสุทธิ์ในสัตว์ทั้งหลายในที่ทั้งปวง พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการมีเมตตาธรรมกับตนเอง ผู้อื่น สัตว์อื่น และพระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยพระธรรมปิฎก (2542) ได้รวบรวมไว้ในหนังสือธรรมญูชีวิต ในหมวดคนกับสังคมนี้ ท่านได้กล่าวว่า หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา หมายถึงหลักพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมของคนที่มีคุณแก่สังคม และจากการศึกษาพบว่า พรหมวิหารธรรม เป็นหมวดธรรมที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญ และเผยแผ่ในระหว่างการบำเพ็ญบารมีหลายยุคสมัย การเจริญพรหมวิหารธรรมจึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ในปัจจุบันได้มีการนำหลักพรหมวิหารธรรมมาเผยแผ่และอธิบายขยายความในฐานะหมวดธรรม เพื่อการพัฒนาคน ชุมชน และสังคม นั้นเพราะเมตตาเป็นคุณธรรมที่ผู้นำชุมชนควรมีทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตามความเหมาะสม ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนนั้น จึงเป็นแนวทางในการบริหารปกครองบ้านเมือง ให้เกิดความโปร่งใสและพัฒนาชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความรักและเมตตา เพราะเมื่อได้มีการพัฒนาชุมชนแล้ว ประชาชนในชุมชนจะได้มีความรู้ มีสุขอนามัยที่ดี และนำความมั่นคงทางเศรษฐกิจมาพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และมีความสุขทั้งคนและชุมชนอย่างยั่งยืน

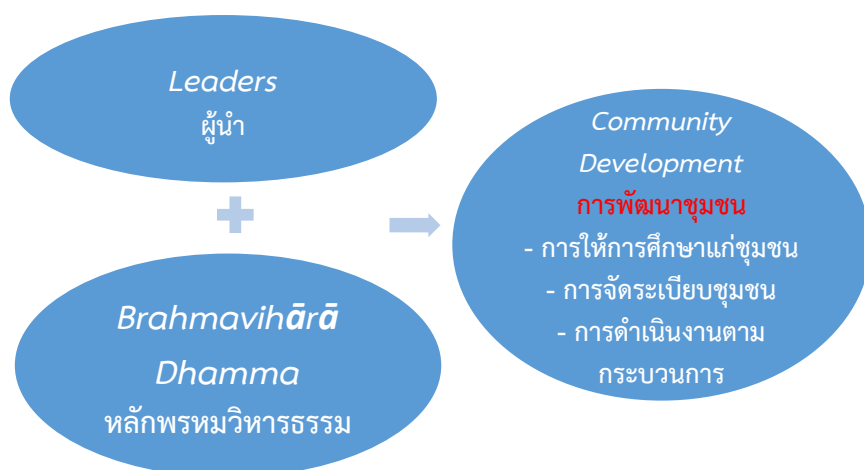
3. ผลการวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชนใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยพบว่า การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หรือการทากิจกรรมร่วมกันของคนจำนวนมากนั้น ในแต่ละชุมชนของเขตอำเภอเมือง สมาชิกชุมชนจะมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมาก จะเห็นได้จากการแบ่งชุมชนตามเขตที่อยู่อาศัย ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนของตนให้เกิดความเจริญก้าวหน้า การที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นนั้น ผู้นำชุมชนต้องดูแลทุกข์และสุขของสมาชิกชุมชน โดยวิธีการพัฒนาชุมชน 3 วิธี (สนธยา พลศรี, 2547) คือ การให้การศึกษาแก่ชุมชน การจัดระเบียบชุมชน และการดำเนินงานในลักษณะของกระบวนการชุมชนพร้อมทั้งต้องมีหลักธรรมประจำใจเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ผู้นำชุมชนจะต้องนำ

หลักพรหมวิหารธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้กับตนเองและสมาชิกในชุมชนด้วยเพื่อให้ทุกคนในชุมชนมีคุณธรรม มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อการพัฒนาที่ก้าวหน้าของชุมชนและเพื่อให้การบริหารงานในชุมชนบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ยังพบว่า อำนาจของการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างชุมชนควรมีขอบเขต ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความเจริญและความสามารถของผู้นำชุมชน รวมทั้งสมาชิกในชุมชนด้วย ดังนั้นภาครัฐควรพิจารณาว่าการกระจายอำนาจระดับใดจึงจะเหมาะสม สำหรับการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนาชุมชน จากแนวคิดที่ว่าคนในชุมชนเท่านั้นที่รู้ถึงปัญหาอย่างแท้จริงในชุมชนของตน บางครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาได้เนื่องจากสมาชิกในชุมชนอาจไม่เข้าใจนโยบายภาครัฐอย่างแท้จริง และที่สำคัญคือ ยังขาดการสนับสนุนและงบประมาณการจากภาครัฐ การพัฒนาจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากในเขตอำเภอเมือง มีการแบ่งชุมชนตามท้องถิ่นที่อาศัย และจังหวัดสงขลาเป็นเมืองท่าที่เก่าแก่ มีการทำการค้าทางทะเลมาช้านาน สมาชิกในชุมชนดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นคนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมาก แต่ในบางพื้นที่ก็มีสมาชิกชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่จากการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่นและมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนอำเภอเมือง ซึ่งทำให้สงขลาเกิดความหลากหลายทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประเด็นนี้เองที่ทำให้เกิดปัญหาในชุมชนตามมา จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้นำชุมชนบางชุมชนจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเท่าที่ควร เนื่องจากผู้นำใช้อำนาจในการปกครองสมาชิกในชุมชน โดยใช้แต่พระเดชไม่ใช้พระคุณ ทำให้สมาชิกชุมชนขาดความศรัทธาในตัวผู้นำและไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมใดๆ การพัฒนาชุมชนจึงไม่เกิดขึ้น และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเห็นถึงความแตกต่างของชุมชนที่มีการพัฒนาได้อย่างเด่นชัด โดยผู้นำชุมชนที่มีหลักธรรมประจำใจและได้ปลูกฝังหลักธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนรวมทั้งสมาชิกภายในชุมชนหลักของเมตตาธรรม นั่นคือ หลักพรหมวิหารธรรม จะสามารถพัฒนาชุมชนได้ดีและก้าวหน้ากว่าผู้นำชุมชนที่ไม่ใช้หลักพรหมวิหารธรรม นอกจากนี้ผู้นำชุมชนควรใช้วิธีการในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ 3 ประการ นั่นคือการให้การศึกษาแก่ชุมชน การจัดระเบียบชุมชน และการดำเนินงานตามกระบวนการของชุมชนมาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาชุมชนด้วย เพราะชุมชนถือเป็นจุดชีวิตของ ประชาชนในประเทศว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร ความเป็นอยู่ของประชาชนนั้นมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใด

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย LBD Model

จากการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางการนำองค์ความรู้ ที่เรียกว่า “LBD Model” ซึ่งผู้วิจัยกล่าวว่า เป็นการพัฒนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมและวิธีการพัฒนาของผู้นำชุมชนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้มีความรู้ความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน เกิดประโยชน์ให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข ใช้ชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าในชุมชนได้อย่างเหมาะสม และบรรลุเป้าหมายของชีวิตที่ดีได้อย่างมั่นคง สามารถนำไปใช้ได้จริง และสามารถดำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้ เพราะเป็นองค์ความรู้เพื่อกิจในพระพุทธศาสนาด้วยบทบาทและการพัฒนาชุมชนของผู้นำ นั่นคือ เกิดการรับรู้ตามความเป็นจริงที่มีอยู่แล้วโดยบทบาทผู้นำชุมชน ทำความเข้าใจกับการจัดระเบียบชุมชนที่เกิดประโยชน์อันส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา และการนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการดำเนินงานเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี ผู้นำชุมชนจะต้องพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็ง และมีคุณภาพ ด้วยการเรียนรู้ เป็นชุมชนที่สมาชิกเรียนรู้ รู้จักการวางแผน จัดกระบวนการบริหาร รู้จักการปฏิบัติตามแผน และประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความผูกพันกับชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและหวงแหนชุมชน

สรุป

การพัฒนาชุมชนนั้นมีความสำคัญในการเพิ่มคุณภาพของคนในชุมชน ให้สามารถใช้สติปัญญาตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับตนเองและปัญหาเกี่ยวกับส่วนรวมได้ ซึ่งการพัฒนานี้ต้องพัฒนาที่ตนเองก่อน เพราะพื้นฐานของชุมชนที่ดีต้องอยู่บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักพรหมวิหารธรรม ถือเป็นหลักธรรมอันประเสริฐ เป็นธรรมประจำใจของผู้นำหรือผู้ปกครอง ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรมทั้ง 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทั้งนี้จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยพบว่าชุมชนจะได้ดีได้นั้นคนที่อยู่ในสังคมจะต้องมีคุณธรรม มีศีล มีปัญญา โดยจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชน 3 ด้าน คือ การให้การศึกษาชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการรับรู้และเรียนรู้ในวิชาการต่างๆ พร้อมทั้งนวัตกรรมใหม่ๆ ด้านการจัดระเบียบชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อระเบียบวินัย ชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อย และด้านการดำเนินงานตามกระบวนการชุมชน และเกิดการนำไปใช้ตามกระบวนการ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง เพราะชุมชนเป็นสังคมที่คนใช้อยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (2542) ที่ได้อธิบายถึงแนวคิดการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหมู่บ้าน ด้วยการกระทำร่วมกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เพื่อให้หมู่บ้านเป็นหน่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมและของประเทศชาติได้อย่างมั่นคง อีกประเด็นหนึ่งจากการศึกษาวิจัยการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยพบว่าผู้นำชุมชนได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นำชุมชนควรมีการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสมาชิกในชุมชนด้วย เป็นการพัฒนาที่ต้องพัฒนาไปพร้อมกันทั้งทางกายภาพ จิตใจ ชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายการพัฒนา คือ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์ และความสุขไปตามที่ต้องการและชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่องศึกษาการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพรหมวิหารธรรมของผู้นำชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ชุมชนจะได้ดีได้นั้นคนที่อยู่ในสังคมจะต้องมีคุณธรรม มีศีล มีปัญญา โดยจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชน 3 ด้าน คือ การให้การศึกษาชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการรับรู้และเรียนรู้ในวิชาการต่างๆ พร้อมทั้ง

ทั้งนวัตกรรมใหม่ๆ, ด้านการจัดระเบียบชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อระเบียบวินัย ชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อย และด้านการดำเนินงานตามกระบวนการชุมชน และเกิดการนำไปใช้ตามกระบวนการ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง เพราะชุมชนเป็นสังคมที่คนใช้อยู่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อการพัฒนาชุมชน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายานกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คะนิงนิตย์ จันทบุตร. (2528). *การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. (2542). *สังคมวิทยาชนบท*. คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). *จากสุขในบ้าน สู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). *เหตุอยู่ที่ท้องถิ่น ปัญหาการเมืองการปกครองระดับชาติที่มีสาเหตุมาจากการปกครองท้องถิ่นที่ไม่พอเพียง*. ศูนย์การศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- United nation. (1955). *Social progress through community development*. United nation Publication.